

Gemeente Nieuwkoop
T.a.v. gemeenteraad
Postbus 1
2460 AA TER AAR

beantwoording schriftelijke vragen

onderwerp Schriftelijke vragen 2026-09 van D66 Vrijstelling leerplicht ogv artikel 5b LPW
Vragen gesteld door Mike Verlaan en Marit Kragtwijk
Datum vraag 17 juni 2026
portefeuillehouder T. de Kleer
opgesteld door
Zaaknummer 688984
Datum
beantwoording 14 juli 2026

Inleiding

D66 heeft vragen gesteld over de vrijstelling van de leerplicht op grond van artikel 5, onder b, van de Leerplichtwet 1969 in de gemeente Nieuwkoop. Hieronder beantwoordt het college deze vragen.

1. Vraag: Kan het college aangeven hoeveel kinderen in de gemeente Nieuwkoop momenteel een vrijstelling van leerplicht hebben op grond van artikel 5b LPW?

Antwoord: Voor het schooljaar 2025/2026 zijn er 7 vrijstellingen artikel 5 onder b geregistreerd. Hiervan betreft één vrijstelling een eerste aanvraag en zes betreffen verlengingen. De definitieve jaarcijfers zijn naar verwachting in oktober 2026 bekend.

1a. Vraag: Hoe heeft zich dit in de afgelopen 5 jaar ontwikkeld?

Antwoord: Hieronder zijn de aantallen van de afgelopen 5 jaar weergegeven. Het gaat om verschillende gezinnen binnen de gemeente. Het zijn vaak wel verlengingen van vrijstellingen. Wisselingen in de aantallen kunnen worden verklaard door verhuizingen of doordat een leerling 18 jaar is geworden.

Schooljaar	Aantal vrijstellingen artikel 5 lid b
2024 - 2025	8
2023 - 2024	11
2022 - 2023	8
2021 - 2022	7
2020 - 2021	8

2. Vraag: Op welke wijze houdt het college zicht op de ontwikkeling, het welzijn en de onderwijskansen van kinderen die vrijgesteld zijn van leerplicht op grond van artikel 5b LPW?

Antwoord: De Leerplichtwet kent het college geen wettelijke taak of bevoegdheid toe om de ontwikkeling, het welzijn of de onderwijskansen van kinderen die op grond van artikel 5 onder b zijn vrijgesteld, structureel te volgen of te monitoren. De rol van de leerplichtambtenaar blijft beperkt tot de eigen wettelijke taken en bevoegdheden op grond van de Leerplichtwet.

Bij de beoordeling van een verzoek om vrijstelling vindt aan de voorkant contact plaats met de ouders. Indien tijdens dit contact of op een ander moment zorgen ontstaan over het welzijn van een kind, kan hiervan een melding worden gedaan bij Veilig Thuis en/of een registratie plaatsvinden in JeugdMATCH of MULTIsignaal. In sommige situaties doen wij dit ook. De beoordeling en eventuele opvolging van signalen ligt bij de daarvoor aangewezen instanties.

2a. Vraag: Worden ook deze kinderen bijvoorbeeld opgeroepen door een schoolarts? Of zijn zij op enigszins andere wijze in beeld bij onze welzijnsinstanties?

Antwoord: Kinderen die op grond van artikel 5, onder b, van de Leerplichtwet zijn vrijgesteld van de leerplicht, worden niet opgeroepen door een schoolarts, omdat zij niet staan ingeschreven bij een school.

Of deze kinderen in beeld zijn bij welzijnsinstanties is afhankelijk van de individuele situatie. Net als voor andere kinderen kunnen ouders zelf contact opnemen met het Centrum voor Jeugd en Gezin, de huisarts of andere hulp- of zorgverleners. Tot de leeftijd van 4 jaar worden ouders uitgenodigd voor contactmomenten bij de Jeugdgezondheidszorg.

Het verschil met kinderen die wel naar school gaan, is dat er geen school is die eventuele signalen over de ontwikkeling of het welzijn van het kind kan opvangen en, indien nodig, kan doorverwijzen naar passende ondersteuning.

3. Vraag: In het jaarverslag van leerplicht voor het schooljaar 2024-2025 van de gemeente Nieuwkoop staat dat ouders geen toestemming hoeven te vragen voor vrijstellingen onder artikel 5b. Zij sturen een kennisgeving naar de leerplichtconsulent, waarmee vrijstelling van rechtswege is verleend. Dat strookt echter niet met de wijze waarop Ingrado over de rol van gemeenten spreekt. Zij stelt dat gemeenten beroepen beoordelen binnen de geldende wettelijke kaders en op basis van de actuele jurisprudentie. Hoe kijkt het college naar haar rol in het verlenen en verlengen van vrijstellingen, het onderhouden van contact met ouders, en het houden van toezicht op de kinderen waarover het gaat?

Antwoord: Wanneer ouders een beroep doen op artikel 5, onder b, van de Leerplichtwet, geven zij aan overwegende bedenkingen te hebben tegen de richting van het onderwijs van de beschikbare scholen. De rol van de leerplichtambtenaar beperkt zich tot het toetsen van de kennisgeving aan de wettelijke voorwaarden. Wanneer aan alle voorwaarden is voldaan, ontstaat de vrijstelling van rechtswege.

Tot het arrest van de Hoge Raad van 21 april 2026 werd deze toets uitgevoerd aan de hand van de destijds geldende wettelijke vereisten van de Leerplichtwet. Daarbij werd beoordeeld:

- of de kennisgeving tijdig was ingediend;
- of de jongere in het jaar voorafgaand aan de kennisgeving niet op een school van die richting ingeschreven was geweest.
- of sprake was van overwegende bedenkingen tegen de richting van alle binnen redelijke afstand gelegen scholen;

Er zijn geen inhoudelijke criteria om te beoordelen of sprake is van overwegende bedenkingen tegen de richting van het onderwijs van de scholen in de omgeving. Deze wijze van toetsen maakte het voor ouders relatief eenvoudig om een vrijstelling op grond van artikel 5, onder b, van de Leerplichtwet te krijgen. De leerplichtambtenaar moest zich daarbij wel aan de wet houden en de kennisgeving beoordelen volgens de wettelijke voorwaarden die op dat moment golden.

Wat betreft de rol in het onderhouden van contact met ouders geldt dat er aan de voorkant vaak intensief contact is, omdat getoetst wordt of een vrijstelling ontstaat. Daarna is het contact maatwerk en afhankelijk van de individuele situatie en het moment waarop de vrijstelling afloopt.

Het volgen van kinderen die niet op school zitten is lastiger, maar het college heeft zich te houden aan hetgeen is vastgelegd in de Leerplichtwet. Voor de rol van het college bij het houden van toezicht op de ontwikkeling en het welzijn van deze kinderen wordt verder verwezen naar het antwoord op vraag 2.

4. Vraag: Op welke wijze beoordeelt de gemeente momenteel aanvragen en verlengingen van vrijstelling op grond van artikel 5b LPW?

Antwoord: Naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad (april 2026) en het advies van Ingrado wordt bij de beoordeling het volgende toetsingskader gehanteerd:

- of er openbaar onderwijs binnen redelijke afstand beschikbaar is (voor het primair onderwijs geldt een afstand van 6 km en voor het voortgezet onderwijs 20 km);
- of de kennisgeving tijdig is ingediend;
- of sprake is van overwegende bedenkingen tegen de richting van alle binnen redelijke afstand gelegen scholen;
- of de jongere in het jaar voorafgaand aan de kennisgeving niet stond ingeschreven op een school van de richting waartegen de bedenkingen zijn gericht.

Ook bij verzoeken om verlenging wordt het advies van Ingrado gevolgd. Ingrado is het kenniscentrum en de beroepsvereniging voor professionals die zich vanuit hun wettelijke

taak inzetten voor het recht op onderwijs en ontwikkeling van jongeren. Momenteel werkt een werkgroep aan een werkwijze voor het overgangsjaar.

5. Vraag: Welke informatie moeten ouders aanleveren bij hun aanvraag, en hoe toets de gemeente of er daadwerkelijk sprake is van overwegende bedenkingen tegen alle scholen binnen redelijke afstand van de woning?

Antwoord: Voor het toetsingskader dat sinds de uitspraak van de Hoge Raad (april 2026) en het advies van Ingrado wordt gehanteerd, zie het antwoord op vraag 4.

Er zijn geen inhoudelijke criteria om te beoordelen of sprake is van overwegende bedenkingen tegen de richting van het onderwijs van de scholen in de omgeving. Uit de Leerplichtwet volgt dat ouders kenbaar maken dat zij overwegende bedenkingen hebben tegen de richting van alle scholen binnen redelijke afstand. De wet biedt geen ruimte om de inhoud van deze bedenkingen te beoordelen. Een korte schriftelijke toelichting van ouders kan daarom voldoende zijn.

6. Vraag: In welke mate zal het college de handreiking zoals opgesteld door Ingrado volgen?

Antwoord: De handreiking van Ingrado naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad (april 2026) wordt gevolgd bij de beoordeling van aanvragen om vrijstelling en verlengingen daarvan op grond van artikel 5, onder b, LPW.

7. Vraag: Heeft het arrest van de Hoge Raad gevolgen voor de wijze waarop de gemeente Nieuwkoop in het vervolg zal beoordelen of een vrijstelling verleend wordt?

Antwoord: Binnen Team Leerlingzaken is een werkgroep opgericht om de gevolgen van de wijzigingen in kaart te brengen, zodat het werkproces weer up-to-date is.

Aan het toetsingskader is een extra vraag toegevoegd nadat ouder(s) kennis hebben gegeven van het voornemen tot vrijstelling. De vraag is: "Is er openbaar onderwijs binnen redelijke afstand beschikbaar?" Redelijke afstand is voor primair onderwijs maximaal 6 km en voortgezet onderwijs maximaal 20 km. Indien er openbaar onderwijs binnen redelijke afstand beschikbaar is, ontstaat geen vrijstelling. Indien dat niet het geval is, wordt verdergegaan met de overige toetsingsvragen. De extra toetsingsvraag maakt dat wij anders gaan beoordelen en het aantal vrijstellingen op grond van artikel 5 onder b minder wordt.

Voor leerlingen binnen de gemeente die momenteel een vrijstelling op grond van artikel 5, onder b, van de Leerplichtwet hebben, wordt gebruikgemaakt van een overgangsjaar.

8. Vraag: Is het college van Nieuwkoop voornemens om, net als andere gemeenten, voortaan geen vrijstellingen meer te verlenen op grond van artikel 5b LPW?

Antwoord: Het advies van Ingrado wordt gevolgd. Dit betekent dat wordt getoetst aan de wettelijke vereisten van de Leerplichtwet.

In de praktijk is er meestal openbaar onderwijs binnen redelijke afstand beschikbaar, waardoor naar verwachting geen of slechts enkele vrijstellingen op grond van artikel 5, onder b, worden verleend. Het aantal vrijstellingen wordt dus minder.

9. Vraag: Treedt het college momenteel handhavend op wanneer kinderen niet worden ingeschreven op het basisonderwijs (al dan niet vanwege een vrijstelling op grond van artikel 5b LPW) en heeft het arrest van de Hoge Raad hier invloed op?

Antwoord: Elke leerplichtige jongere die niet staat ingeschreven bij een school en niet beschikt over een vrijstelling, valt onder absoluut verzuim. In dergelijke gevallen wordt altijd handhavend opgetreden.

Het arrest van de Hoge Raad heeft geen invloed op het handhavend optreden bij absoluut verzuim (niet-ingeschreven leerplichtige jongeren zonder vrijstelling). Het arrest heeft wel gevolgen voor de behandeling van aanvragen en bestaande vrijstellingen op grond van artikel 5, onder b, van de Leerplichtwet.

Door deze gewijzigde beoordeling zullen minder vrijstellingen worden afgegeven. Als ouders van een kind dat eerder een vrijstelling kreeg hun kind toch thuishouden zonder dat een vrijstelling is verleend, is sprake van absoluut verzuim. In dat geval wordt handhavend opgetreden.

10. Vraag: Wat is het gevolg van het arrest van de Hoge Raad op leerlingen binnen de gemeente Nieuwkoop die momenteel een vrijstelling onder artikel 5b LPW hebben?

Antwoord: Voor leerlingen binnen de gemeente die momenteel een vrijstelling op grond van artikel 5, onder b, van de Leerplichtwet hebben, wordt gebruikgemaakt van een overgangsjaar.

Voor schooljaar 2026/2027 heeft dit nog geen directe consequenties.

In het overgangsjaar wordt actief contact opgenomen met ouders van leerlingen met een vrijstelling op grond van artikel 5, onder b. Er wordt gewerkt aan het verkrijgen van inzicht in het onderwijsniveau van de leerling en aan een zorgvuldig traject richting toeleiding naar onderwijs op school vanaf schooljaar 2027/2028.

11. Vraag: Is het college voornemens een overgangsregeling toe te passen voor reeds verleende vrijstellingen op grond van artikel 5b, en zo ja, hoe ziet deze eruit?

Antwoord: Ja, zie het antwoord bij vraag 10.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

burgemeester en wethouders van Nieuwkoop

Floris Schoonderwoerd
loco secretaris

Robbert-Jan van Duijn
burgemeester